

PRIMERS ELEMENTS DE REFLEXIÓ PER A UNA GEOGRAFIA DE L'ESPORT A LA RFA

Christiane Maurer.

*Universitat de Franche - Comté,
França.*

Aquest treball s'inscriu en el quadre de recerques geogràfiques sobre l'esport, portades a terme en el Laboratoire de Géographie Humaine de la Universitat de Franche-Comté. Ha de portar a la realització d'un Atlas de les pràctiques esportives a l'Alemanya Federal i permetre la comparació de les organitzacions espacials dels esports en els dos estats.

La realització d'una anàlisi geogràfica de les pràctiques i equipament esportiu de qualsevol entitat espacial (estat, regió..) es veu confrontada des del començament amb el problema fonamental de les dades disponibles, de la seva estructura, i finalment amb el seu nivell de resolució espacial, ja que aquestes depenen en gran part de l'organització espàcio-administrativa de l'esport institucional. Per consegüent, és indispensable prèviament conèixer els quadres administratius de l'esport institucional, així com els elements d'anàlisi disponibles.

Algunes xifres posen de relleu la importància del fenomen esportiu a la RFA: La Confederació Alemanya dels Esports (Deutscher Sportbund: DSB) constitueix, amb els seus 20 milions de membres, l'organització de tipus associatiu més important de l'Alemanya Federal. Des de 1954, l'evolució és considerable, la proporció de les llicències esportives en relació a la població total va passar, l'any 1968, del 7,2% al 25% per arribar al 32,5% el 1987. En comparació, a França el total de les llicències puja a 11 milions, o sigui una proporció respecte a la població total del 20,4%; des de 1978, l'evolució del nombre de practicants ha seguit un augment del 28% per any; en el mateix període, pel que fa a la RFA, és de l'11%. Malgrat una progressió més ràpida aquests últims anys, la pràctica esportiva institucional, per tant, seria menys desenvolupada a França que a Alemanya. De la constatació fàcil a

l'asserció només hi ha un pas, que no donarem pas nosaltres.

Ara que l'Europa del 92 és en boca de tothom, es fa més important que mai comparar els fenòmens socio-econòmics entre els diversos països de la Comunitat. En aquesta òptica, és primordial reconèixer el contingut i la significació de la informació en joc. Això és el que hem intentat de fer en interessar-nos pel cas de l'esport a l'Alemanya Federal: com està organitzat, quines fonts i dades ens ajuden a conèixer-lo i, finalment, en quina mesura es pot comparar amb el cas francès.

Els aspectes administratius de l'esport institucional

L'organització de l'esport a la RFA es reparteix entre els òrgans de l'administració pública (el govern federal, els "Länder", els ajuntaments) i l'ad-

ministració autònoma de l'esport (associacions, federacions...), l'organisme federador de la qual és la Confederació Alemanya dels Esports (Deutscher Sportbund: DSB). Sense entrar en detalls, no obstant és important de considerar de manera sintètica l'estructura de l'organigrama dels esports a la RFA.

L'administració pública de l'esport

- El moviment esportiu és situat sota el patrocini del President de la RFA. En el si del govern federal, qui en té la competència és el ministre de l'Interior, i la divisió "esport" coordina les activitats dels altres ministeris implicats (Treball, Joventut, Família, Sanitat, Educació...). L'actuació del ministeri de l'Interior es concentra en el suport financer de l'esport d'èlit, així com en l'estudi científic de l'esport amb l'Institut Federal de la Ciència de l'esport de Colònia (Bundesinstitut für Sportwissenschaft).
- La competència més àmplia en matèria d'educació física prové de l'autonomia cultural dels "Länder". Mentre el govern federal promou essencialment mesures centrals, la promoció de l'esport als "Länder" s'estén fins a les mateixes associacions esportives amb, per exemple, la construcció de centres d'entrenament, la compra de material esportiu, la formació i la remuneració de monitors, l'ajuda a la fundació d'associacions...
- La promoció de l'esport per part dels ajuntaments afecta en primer lloc l'esport de masses des del punt de vista de la salut de la població i, secundàriament, l'esport de competició.

L'administració autònoma de l'esport

La Confederació Alemanya dels Esports (DSB) té la funció de coordinar amb totes les mesures comunes i necessàries la promoció de l'esport i la representació dels seus membres enfront de l'Estat i del públic. Fundada el 1950, agrupa, a nivell de l'organització, les associacions esportives i compta avui amb 20 milions de membres (empleats, voluntaris i persones amb llicència), repartits en els grups següents:

- 53 federacions especialitzades (Spitzenverbände, annex 1), que agrupen totes les categories de l'esport institucional (aprovades per la DSB). Les federacions regulen totes les qüestions relatives a la disciplina que representen i asseguren la representació en les federacions internacionals. Són autònomes en la seva categoria esportiva, així com davant del Comitè Olímpic de la DSB.
- 12 federacions amb vocacions específiques (Verbände mit besondere Aufgabestellung, annex 1): esport corporatiu, confessional, naturistes, etc.
- 6 federacions científiques i educatives (Verbände für Wissenschaft und Bildung).
- 1 federació promotora (Deutsche Olympische Gesellschaft).
- 14 federacions esportives de "Land" (Landesportbünde): paral·lelament a l'estructura operada segons les especialitats (les 53 federacions especialitzades nacionals) hi ha una subdivisió per Land per a totes les disciplines. Per raons històriques lligades a les zones d'ocupació de la postguerra, el Bade-Wurtemberg compta amb 4 federacions, que corresponen a diferents sectors geogràfics. Totes les associacions esportives dels estats federals i de Berlín

Oest constitueixen, sigui quina sigui la disciplina que enquadrin, les federacions esportives de Land, la tasca de les quals és la representació dels seus membres.

Les fonts d'informació i el seu contingut

Les informacions globals que afecten les pràctiques esportives a la RFA a nivell de cada Land estan centralitzades i són de fàcil accés. En contrapartida, així que s'hi posa un interès més acurat, resulta molt més complicat de recollir una base coherent de dades. Els assumptes culturals i esportius són competència dels Land. La gran interdependència de cadascun facilita la dispersió i la diversitat d'informació.

Abans de presentar i comentar les fonts i els documents útils per a l'anàlisi de la geografia de les pràctiques esportives no estarà de més repassar l'estructura territorial de l'Alemanya Federal, ja que serveix també de base estadística d'inventari dels fenòmens socio-eco-demogràfics, i ens ha de guiar en l'elecció d'un nivell d'escala de treball pertinent.

La distribució territorial de la RFA

En termes espacials, la informació es pot tractar segons diverses modalitats, el nivell superior de les quals és el nacional i la unitat de base el municipi. Entre aquests dos extrems, hi ha tres nivells jeràrquics en l'administració del país. En total, tenim:

- El nivell nacional;
- Els nivells dels "Länder" (estats federals). N'hi ha 11, i de dimensions variables, ja que Hamburg, Bremen i Berlín són ciutats-estat, la superfi-

cie de les quals no supera el 760 km², el Schleswig-Holstein cobreix 15.730 km², mentre que Baviera compta amb més de 70.550;

- Les regions administratives de Land (Regierungsbezirke): n'hi ha 23. Només en tenen les més grans: Baviera, Baixa Saxònia, Baden-Wurtemberg, Nord-Rin-Westfàlia, Renània-Palatinat, Hesse;
- Els cantons (Kreise), 91 d'aquests urbans (Stradtkreise o Kreisfreiestädte) i rurals els altres 237 (Landkreise). El "cantó urbà" té una població que va de 75 a 500.000 habitants. El "cantó rural" agrupa una mitjana de 15 municipis (va de 9 al Saar a 20 a Hesse); compta amb 160.000 habitants (110.000 a Renània-Palatinat i 210.000 a Baden-Wurtemberg); cobreix 880 km² (428 al Saar i 1386 a Schleswig-Holstein), i amb una densitat mitjana de 180 h/km² (442 a Baviera i 108 a Schleswig-Holstein). Per comparació d'escala, i sense entrar en el camp de les competències, aquest nivell correspon a l'"arrondissement" francès. No hi ha l'equivalent alemany al departament francès, no hi ha nivell intermedi entre el "cantó" i les "regions administratives de Land" o els mateixos Land. L'escala del "cantó" sembla apropiada per a l'estudi general i sistemàtic del fenomen que ens interessa. No és massa gran, encara que permet una anàlisi espacial de prop i diferenciada de les pràctiques esportives. Les dades que s'hi refereixen, ja ho veurem, són accessibles a aquest nivell, així com els indicadors socio-eco-demogràfics que ens calen per a l'estudi.
- La unitat elemental estadística és el municipi (Gemeinde); n'hi ha 8.500.

L'any 1970, el govern federal va emprendre una vasta reforma de les fronteres administratives amb l'objectiu fonamental de reduir l'atomització dels municipis; la RFA comptava llavors amb uns 24.000. En alguns anys va passar a 8.500, els reagrupaments afecten també els "cantons" i fins i tot a vegades les "regions de Land", però en menor mesura.

De cara al que ens interessa, resulta problemàtica l'elaboració de sèries cronològiques a nivell del "municipi" i del "cantó".

Fonts d'informació i esport

Les pràctiques esportives

Abans d'inventariar de manera més precisa les informacions relacionades amb les pràctiques esportives, convé subratllar que les fonts estadístiques de què disposem només es refereixen a l'esport institucional, que únicament cobreix una part de les pràctiques i la realitat del qual varia segons l'esport que considerem. Així mateix, recordem que el fenomen de la doble llicència provoca una sobrevaloració dels practicants.

Malgrat això, aquests inventaris de llicències esportives són els únics indicadors sistemàtics de l'amplitud de les pràctiques de l'esport; hi ha dades parcials sobre l'esport practicat en un marc no-institucional que procedeixen d'una enquesta relativament recent, efectuada el 1985, i que es refereixen a les pràctiques esportives en general. Encara que no siguin espacialitzades, aquestes xifres són interessants, ja que informen sobre un aspecte de l'esport difícilment quantificable.

Les dades de la Confederació Alemanya dels Esports

A escala del país, tenim cada any, des de 1954, les dades següents:

- El nombre de llicències de cadascuna de les 53 federacions especialitzades, per grup d'edat i per sexe.
- El nombre global per federació de persones amb llicència amb vocacions específiques (quan no és ja comptabilitzat en el quadre anterior, tal com succeeix, per exemple, amb l'esport universitari) i altres organitzacions membres de la Confederació Alemanya dels Esports.

A escala dels "Länder" des de 1954:

- El nombre de llicències de tots els esports, amb els grups per edat i sexe sense destriar.

Les dades de les Federacions Esportives de Land

Deixant de banda les dades que proporciona la Confederació Alemanya dels Esports (DSB), les informacions sobre el nombre de llicències esportives no estan centralitzades. Per obtenir, per exemple, el nombre de llicències per Land i per esport cal contactar cadascuna de les 14 federacions esportives de Land, que tenen a mà les dades fins al nivell espacial dels cantons però, segons els casos, només a nivell de la regió administrativa de Land. El problema que es planteja llavors és d'una part el de la comunicació de la informació i, de l'altra, el de la unitat d'organització d'aquesta. En conjunt, es pot conèixer per disciplina, per sexe i grup d'edat, el nombre de llicències, i això des de la creació de la Confederació Alemanya dels Esports, és a dir el 1954 i, segons els casos, el nombre de seccions de clubs i la seva dimensió. En la recollida sistemàtica que vam començar el febrer de 1988, amb el

suport formal de la Confederació Alemanya dels Esports, vam obtenir la meitat de les respostes. Només els Land de Baixa-Saxònia, del Saar, del Nord-Rin, Westfàlia i les ciutats estat han proporcionat les dades a nivell dels cantons, els altres s'han quedat a nivell dels Land. Pel volum de treball que això representa, és preferible que els enquestadors es desplacin directament sobre el terreny a recollir les dades que es desitgen.

Recordem que les estadístiques franceses estan centralitzades i que es publiquen anualment. Pel que fa a cada disciplina, es coneix el nombre de llicències masculines i femenines i, quan convé, la part de llicències que participen en competicions i el nombre de seccions de clubs. El nivell d'escala d'aquestes informacions és el departament, la qual cosa no permet pas un coneixement molt exacte dels fenòmens, però de tota manera permet l'aparició de disparitats espacials. En definitiva, les dades franceses són menys riques que les disponibles a Alemanya Federal. En efecte, pel que fa a aquestes últimes, la varietat de les informacions és més àmplia i, sobretot, s'hi pot tenir accés, difícilment és cert, a diversos nivells d'escala espacials.

L'equipament esportiu

No hi ha estadístiques actualitzades quant al nombre d'instal·lacions esportives que hi ha a la RFA. Esporàdicament es troben informacions que es reactualitzen regularment. Les principals han sortit de les enquestes següents:

- A nivell federal, el 1971 l'Oficina d'Estadístiques de Bad-Godesberg (Bundesamt zur Raumentwicklung) va realitzar un inventari de determinats equipaments esportius de lleure, per tal d'editar un atlas del

temps lliure, en el qual hi ha una cartografia (a escala del "cantó") de gimnasos i terrenys d'esport, piscines cobertes i descobertes.

- A l'Estat de Nord-Rin-Westfàlia, el 1980, la Federació Esportiva de Land va realitzar un estudi molt complet sobre l'esport (del lleure, d'alt nivell, escolar...). Hi trobem un inventari exhaustiu de tots els tipus d'equipament que estan senyalats i cartografiats segons una nomenclatura tan exacta com racional.
- A l'Estat del Nord-Rin-Palatinat, el Ministeri de l'Interior i de l'Esport, en col·laboració amb la Universitat de Dortmund i la Societat del Temps Lliure ha fet estudis i treballs diversos, encara que sobre territoris limitats.

Finances i esport

El problema financer és un tema inevitable per a qui vulgui comprendre les organitzacions i el funcionament de l'esport. No tan present en l'esport de lleure com en l'esport de competició, no deixa de ser un engranatge important del sistema.

El 1987 s'acabava un inventari complet de les estructures financeres dels clubs esportius alemanys. Els resultats d'aquesta enquesta monumental portada a terme per la DSB, qualificats de massa estratègics, són confidencials, S'hauran d'esperar les interpretacions que vulgui oferir-ne la DSB.

Si les fonts de dades estadístiques centralitzades i harmonitzades són poc nombroses, s'ha de recordar que no falten els estudis de consulta. En efecte, la "ciència de l'esport" (die Sportwissenschaft) forma part tradicionalment de l'ensenyament universitari a l'Alemanya Federal. L'administració pública de l'esport està dotada d'un

òrgan de recerca federal especialitzat. La Confederació Alemanya dels Esports (DSB) i les Federacions Esportives de Land realitzen estudis i treballs tant teòrics com pràctics en el camp de la pedagogia, de l'organització, de la planificació, etc.

La recerca en el camp de l'esport, per tant, està molt avançada, especialment en economia, sociologia, pedagogia, història i ecologia. L'enfocament geogràfic, cosa curiosa, està poc desenvolupat. Com succeeix a França, és més abundant quan es tracta de pràctiques lligades al turisme; és inexistent quan es tracta d'anàlisis del repartiment d'un esport en el país, en un Land, a les ciutats i els seus barris. El desenvolupament de l'esport contribueix a l'estructuració de l'espai geogràfic i el seu estudi és, al nostre entendre, una direcció d'investigació que té moltes possibilitats.

La problemàtica general d'una comparació

En el quadre d'estudis comparatius de les pràctiques esportives entre França i Alemanya, cal posar de relleu, si no totes les diferències d'organització, almenys els registres sobre els quals s'ha de parar atenció en aquest tipus d'enfocament.

Així, hem estudiat la classificació dels esports, la qual cosa ens porta a reflexionar sobre la significació de les dades estadístiques. Finalment hem abordat els inventaris d'equipaments esportius. Indicadors molt valuosos de les taxes d'inversió i d'infraestructura en funcionament, ens condueixen al problema de les nomenclatures i, per tant, a les comparacions entre els països.

Classificacions dels esports no estandaritzats

La classificació dels esports utilitzada en les estadístiques nacionals franceses i alemanyes no són directament comparables:

- A França, el Secretariat de la Joventut i els Esports estableix les seves estadístiques segons cinc categories:
 - Les federacions olímpiques (n'hi ha 26).
 - Les federacions no-olímpiques aprovades i habilitades (36).
 - Les federacions no-olímpiques aprovades (16).
 - Les federacions i agrupacions multiesports i d'afinitat (11)
 - L'esport escolar i universitari (4)
- Les tres primeres categories agrupen les federacions uniesport. Les llicències aleshores es comptabilitzen per tipus d'esport. Els efectius de les dues últimes categories es totalitzen independentment de l'esport practicat
- A l'Alemanya Federal el recompte de les llicències es fa generalment segons l'esport practicat. Així l'Esport Universitari i la Federació Esportiva de la Policia i la Federació de la Joventut Catòlica no tenen pas comptabilització separada. El nombre de llicències està directament repartit en cada federació uniesport implicada. Només les quatre federacions multiesports següents totalitzen, independentment de l'esport practicat, el nombre dels seus adherits: la Federació esportiva de Correus, la Federació alemanya de l'Esport Corporatiu, la dels ferroviaris i la Unió Evangèlica.
- La diferència entre les llicències obertes a la competició i les que no ho són no apareix en els recomptes alemanys; sí que existeix en alguns esports a França.

- L'esport dels joves: gràcies a les estadístiques alemanyes que comptabilitzen les llicències per grups d'edat ens hem adonat que el nombre d'escolars és molt gran en les federacions uniesports i especialment pel que fa al futbol, el tennis i la gimnàstica. Aquest estat de coses s'ha d'atribuir sens dubte a l'especificitat dels ritmes escolars alemanys; hi ha esport a l'escola, però el temps lliure de la tarda permet que els joves dediquin una gran part del seu temps a l'esport extra-escolar.

En definitiva, no hi ha correspondència directa entre la nomenclatura francesa i l'alemanya.

A més, les federacions alemanyes, menys nombroses, agrupen a vegades diversos esports en la mateixa federació, mentre a França donen lloc a diverses categories (per exemple el tir, que agrupa el tir i el tir amb arc, o l'equitació, que a França es divideix en Federació de Turisme Equestre del Poney Club i de la Federació Equestre). Determinades disciplines són considerades un esport a la RFA i a França no, és el que succeeix per exemple amb els escacs. De tota manera, encara és possible establir un paral·lel quan es tracta d'esports ben definits.

Els equipaments esportius

A França hi ha un inventari general dels equipaments esportius, però no s'ha publicat mai.

A Alemanya, com hem esmentat, no hi ha inventari sistemàtic. Les tres referències que citem posen de relleu les diferents nomenclatures. Aquesta constatació fa preveure el treball d'harmonització que queda per fer en el pla nacional.

L'any 1978, el Consell d'Europa va pu-

blicar, en el marc del comitè per al desenvolupament de l'esport, un estudi per a la racionalització de les opcions en matèria de política esportiva que suggereix una uniformització de les enquestes i classificacions nacionals. Les recomanacions llavors establertes no han tingut conseqüències tangibles. Més que pel que fa a l'inventari de les pràctiques esportives, que aquest sí que fa molt temps que és establert en ambdós països, hi ha un buit notori a nivell d'establir una nomenclatura rigorosa i utilitzable en cadascun dels països de la Comunitat Europea.

Conclusió

En comparació amb l'estadística francesa referent a les pràctiques esportives, a l'Alemanya Federal hi ha una veritable plèthora d'informació. Però, per manca de centralització, és d'accés molt més difícil i sovint li manca harmonització.

En definitiva, el que cal subratllar no és tant la constatació de la dificultat de portar a terme comparacions sistemàtiques entre els dos estats, com les precaucions necessàries per a la interpretació d'aquests inventaris. Si es tenen en compte les diferències estructurals que hi ha entre els sistemes de classificació dels esports, els equipaments i els que es refereixen a l'organització de les dades, es poden fer les comparacions i analitzar-les.

En l'objectiu de les comparacions geogràfiques, en referència a cadascun dels dos països, s'han de subratllar els mecanismes originals que subtenen les variacions espacials de les pràctiques i equipaments esportius, posar en evidència els diferents nivells d'escales en què són observa-

bles, a fi de situar els diferents nivells explicatius i, finalment, conceptualitzar els mecanismes que gestionen les organitzacions espacials de les pràctiques esportives (l'estudi del cas fran-

cès està ja molt avançat gràcies als treballs del Laboratori de Geografia Humana de la Universitat del Franche-Comté, que comença amb Alemany Federal). Serà solament a par-

tir de la generalització sistemàtica que es podran comparar les organitzacions dels espais generats per l'esport en els dos països.

BIBLIOGRAFIA

MATHIEU, D. i PRAICHEUX, J., *Sports en France*. París, Fayard-Reclus. Col. des Atlas de France, 1987.

Sport Gesundheit Lebensstil – Repräsentative Untersuchung des Instituts für empirische Psychologie. Deutscher Sportbund, Colònia, 1985.

Atlas zur Raumentwicklung n° 6: Freizeit. Bundesforschungsanstalt für Landeskunde und Raumentwicklung, Bonn, 1982.

Sport Plan'80 Teilbereich Spiel und Sportanlagen n° 2. Landessportbund Nordrhein-Westfalen e.v., Colònia, 1980.

Spielplatzbericht Rheinland-Pfalz. Ministerium des Inneren und für Sport Rheinland-Pfalz, Mainz, 1979, 3. Aufl.

Spielplatzbau und spielgerechte Wohnumwelt. Ministerium des Inneren und für Sport Rheinland-Pfalz und Deutsch Gesellschaft für Freizeit, Düsseldorf, 1980.

Rationalisation des choix en matière de politique sportive - Le sport dans son contexte social - Comparaisons Internationales. Comité pel dessenvolupament de l'esport - Consell d'Europa, Estrasburg, 1978.

Annex I

Llista de les 46 federacions especialitzades a la RFA:

"Spitzenverbände"

Automòbil Club
Esport Automòbil
Boxa afeccionats
Badminton
Bàsquet
Esport per a disminuïts
Billar
Bobs i trineu
Bitlles, croquet i petanca
Esports de neu
Esgrima
Futbol
Esports per a sords
Halterofília
Golf
Handbol
Hoquei
Judo
Canoa
Karate

Salvament aquàtic
Atletisme
Pentatló modern
Motociclisme
Regata
Ciclisme
Equitació
Lluita
Rollsport
Rem
Rugbi
Escacs
Tir
Natació
Vela
Esquí
Esquí amb bobs
Esports acrobàtics
Pesca esportiva
Llançament de trampolí
Squash
Dansa
Tennis
Gimnàstica
Voleibol
Esquí nàutic

Les 9 federacions amb vocacions especials

- Federació esportiva de l'esport universitari alemany
- Federació esportiva de Correus
- Federació alemanya de l'esport corporatiu
- Unió esportiva alemanya dels ferroviaris
- Unió esportiva de la policia alemanya
- Federació alemanya dels naturistes
- (YMCA: Young men christian association) Unió evangèlica alemanya
- Joventut catòlica alemanya
- Motos pesos pesants

a) Institució sense comptabilització dels membres

b) Membres ja comptabilitzats en les diferents federacions uniesports (Spitzenverbände).